

NÉPÜNK

Director și Șefredactor: **Wasserstrom Sándor****REVISTA EVREIASCĂ**Redactor responsabil: **Leitner Zoltán**

Vissza a zsidósághoz!

Prágában három év óta statisztikát vezetnek arról, hogy kik tértek vissza a zsidósághoz és milyen mértékben terjed a vallásosság. Kiderült, hogy a zsidókká váló zsidók száma folyton növekszik. De nem csupán Prágában mutatkozik ez, hanem másutt is. Berlinben is így van, meg Wienben is. A pesti templomok is zsúfoltak az utóbbi időkben. Irhatnánk erről hosszú tanulmányokat, de most csak táviratstílusban annyit, hogy a zsidóüldözés a vallásos zsidók között soha nem okoz olyan lelki tragédiát, mint azok körében, akik azt hitték, hogy a templomtól, rituáléktól való eltávolodás egyet jelent az „emancipációval” és a „felvilágosodottsággal”. Most azonban ezek lelkében összeomlott egy egész világ. És ezt a lelki irt ki kell tölteni valamivel, mert különben kibírhatatlan volna az élet. S ha már pótolni kell a lelki szegénységet, van-e boldogítóbb és megnyugtatóbb: mint a pozitívumot keresni abban a lelki megnyugvásban, amelyet a zsidó vallás törvényei és zsinagógái formái jelentenek a hívő, kételkedő és visszafutó zsidóknak.

Új megújulás ez s talán az Eg figyelmeztetése, hogy a régtől elrugaszkodott, tagadó és az asszimilációt valló zsidóknak utat mutasson: vissza a zsidósághoz.

Talán furcsa, ha ezzel kapcsolatban mondjuk el azt is, hogy még a palesztinai szocialista beállítottságú zsidók is vallásról beszélnek már és a jeruzsálemi „Béth Jiszrael” negyedben két főbb uccát Smiel Salanter-ről és Chaim Sonnenfeldről neveztek el, akik a vallásos zsidóság reprezentánsai voltak. Három másik uccát is gaonokról neveztek el. Tehát ott is, ahol ezelőtt „nevettek” ezeken az országépítést „zavaró” dolgokon, ma programmá vált.

Aminthogy az is jellemző, hogy Amerikában egyszerre egymillió dollárt gyűjtöttek vallási intézmények fejlesztésére. Idők jele!

Zsidógyűlölet és idegenforgalom

Tanácsot adjunk Budapestnek? Még ha jó tanács is volna, akkor sem fogadják meg. Pedig ha... pedig ha most, az Anschluss után nem zsidótörvényt hoztak volna, hanem néhány millió pengőt arra reszkizáltak volna, hogy külföldön nagyszabású idegenpropagandát kezdeményeznek, akkor az osztrák idegenforgalmat, amely most megszünt, odairányították volna a szépfekvésű gyönyörű Budapestre és a festői magyar vidékekre. De ehelyett hagyták a nyilasokat grasszálni, meg azt csinálták, hogy megbénították a vállalkozási kedvet, az építő iparban 70 százalékos a csökkenés, a mintavására félig sem sikerült úgy, mint régebben és az eucharisztikus kongresszus sikerét is a németek csökkentették le. Holott ha nem mennének a németek járszalagján, ha ezek

a zsidóellenes intézkedések nem történtek volna meg, akkor megmaradhatott volna a 15.000 szegény zsidó alkalmazott is a munkahelyén és azt a 15.000 embert el lehetett volna helyezni a megnövekedett idegenforgalom milliói révén, akiket így betuszkolnak olyan helyre, amelyek nem felelnek meg nekik és ahol ők sem felelnek meg.

Kicsiny koncepció az, ami így megnyilvánul. Most lett volna ragyogó alkalom arra, hogy a magyarság növelje szimpátiáját a világon és a nyugati országokban úgy beszélne ma a gazdag franciák, angolok és egyéb globetrotterek, mint Középeurópa kis Eldorádójáról, amely pótolja az elvesztett

Bécsot, Salzburgot és Semmeringet. De nem ezt tették. Végtelen hiba volt, aminthogy a vágatási tilalom is ártott, sulyosan ártott a magyar közgazdasági élethez. A vérkeringésben zavart kelteni nem nehéz. Azt minden laikus tudja. A vérkeringést egészségessé tenni: ehhez szakemberek és orvosok kellenek. Budapesten megállítják a vérkeringést, holott a vér lüktetése boldoggá tette volna a kis országot. Sajnos, ezt ha zsidók mondják, nem fogadják szót. Pedig boldogabb volt és lenne minden ország, ha a sokat ócsárolt zsidókra hallgatnának, akik a maguk jóléte mellett minden esetben hazájuk javát is szolgálják akarják és szolgálják is.

A zsidók példátlan üldözése miatt

Az angol és amerikai kormányok demarsot intéztek a német kormányhoz

London. Az angol lapok értesülése szerint Neville Henderson, a brit kormány nevében rosszasalását fejezte ki von Ribbentrop német külügyminiszternél a zsidók körében eszközölt tömeges letartóztatások felett. Henderson azt is kijelentette, hogy Anglia minden körülmények között megvédi az angol zsidóság németországi vagyonát és gazdasági érdekeit.

Ugyancsak az angol fővárosból jelentik, hogy dr Alois Rottenberg, a bécsi Palesztina hivatal igazgatója és dr Löwenherz, a zsidó hitközség adminisztratív igazgatója Londonban tartózkodnak, hogy az osztrák zsidóság részére a palesztinai bevándorlási kvótát fel-emeljék. Arról is szó volt, hogy angol gyarmatokon helyezzenek el osztrák menekülteket. Az utóbbi hónapokban huszezer zsidó hagyta el Ausztriát és egyedül az Egyesült Államok konzulátusánál 75.000 bevándorlási kérvény fekszik.

Cordell Hull, az Egyesült Államok külügyminisztere jegyzéket intézett a német kormányhoz, amelyben felhívja a berlini kormány figyelmét arra, hogy az amerikai kormány véleménye szerint a legújabb németországi zsidóüldözések az emberiség legelemibb szabályait is nélkülözik. Az amerikai közvéleményben mély felháborodást váltottak ki ezek az események és sulyos visszahatásokat vonhatnak maguk után.

Megbízható helyről nyert értesülések szerint az angol, amerikai és francia kormányok tiltakoztak Berlinben Németországban élő polgáraik vagyonának elkobzása ellen a Göring-rendelet kapcsán, mely tudvalevőleg az összes 5000 márkán felüli németországi zsidó vagyonok összeírását és elkobzását írja elő. Az angol kormány berlini követe útján három ízben is érdeklődött a Göring-rendelet tulajdonképeni értelméről és céljáról, de nem kapott választ.

Az angol alsóház véleménye:

Engedjék meg a szabad bevándorlást Palesztinába

London. Legutóbb nagy érdeklődést keltett Malcolm Macdonald gyarmatügyi miniszter alsóházi nyilatkozata, amely szenvedélyes vitára adott alkalmat. Morgan Jones munkáspárti képviselő szerint, a parlament jelentse ki, hogy nincs lekötelezve a felosztás kérdésében. Kérde, hogy mi a kormány álláspontja a bevándorlás kérdésében. 150.000 középeurópai zsidó várja a határokon az engedélyt, hogy a szenvedések helyett új otthonra találjanak Palesztinában. Ki kell bővíteni a palesztinai bevándorlás lehetőségeit és a Negev területét öntözéssel termékenyebbé kell tenni, hogy új zsidó tömegek találjanak otthonra.

James de Rothschild az osztrák zsidóság tragikus helyzetéről beszél és eseteket sorol fel, amikor osztrák zsidók bevándorlását nem teszik lehetővé, holott olyanok-

ról van szó, akiknek hozzátartozói Palesztinában élnek és megélhetésükről gondoskodni akarnak. Reméli, hogy a Tegart-kerítés rövidesen biztonságot nyújt majd a lakosságnak Palesztinában.

Greech Jones képviselő is a zsidókon való segítség problémájával foglalkozott és Palesztina megnyitását követeli. Mc. Govern munkáspárti képviselő kijelenti, hogy nem az arab munkás zsidóellenes, hanem az effendik, akik féltik a zsidóktól a primitív életformákat, mert hiszen a zsidó nép civilizációt hoz Keletre. Angliának becsületbeli kötelessége, hogy annyi zsidót engedjen be Palesztinába, amennyi csak lehetséges. Csak úgy lesz nyugalom Palesztinában, ha erős nemzeti otthonuk lesz ott a zsidóknak.

Lerombolják a müncheni zsinagógát

A müncheni zsidóság története

Az a pusztitási és rombolási düh, amely szakadatlanul és minden enyhülés nélkül dühöng a német birodalomban, most már odáig fajult, hogy a templomokat is lerombolják. Azt teszik, amit sem az ó-korban, sem a közép-korban nem tettek meg. A spanyol inkvizíció idején sem volt ennyire elvakult a katolicizmus, ami érthető is, mert *ami most történik Németországban, az a barbarizmus és pogányság legősibb kultusza.*

A gyönyörű patinás, híres müncheni zsidó templomot rombolják le, mert autóstándot akarnak helyére építeni. A rombolási düh paroxizmusa ez, amiért le kell sujtson az általuk megtagadott Istennek keze ezekre az individuumokra.

Münchenben 1925-ben 10.000 zsidó élt. Ma már legfeljebb 6000. Kimutathatóan tör-



A lerombolásra ítélt müncheni zsinagóga

ténelmi dokumentumok alapján bizonyíthatóan 1229 óta laknak zsidók a bajor fővárosban. 1285-ben már felgyújtották az akkori zsinagógát, mert vérvádat terjesztettek a zsidókról. A zsidókat akkor elkergették (mi a különbség 1285 és 1938 között? Semmi!) és 180 zsidót meggyilkoltak. De a zsidó élniakarás hét év múlva újra jelentkezett már és Szigoru Lajos herceg 1287-ben megengedte egy új templom építését. A XIV. században a zsidók jogi és gazdasági helyzete azért bizonytalan maradt. 1375-ben újra feltűnnek a zsidók Münchenben. Frigyes herceg privilégiumokat adó levelében kijelenti, hogy a zsidók éppen úgy és olyan öszszegben szedhetnek vámokat, mint a keresztények. Nem lehetett nagyszámuk a XIV. század végéig, mert az egykoru feljegyzések szerint nem volt pénzük egy templom és kórház felépítésére.

1413-ban ostyagalázási vádat eszeltek ki ellenük és ezért üldözték őket. 1383-ban Wenzel király alatt kirabolták őket, míg 1432-ben III. Albrecht herceg idején olyan szegények voltak, hogy nem tudták a rájuk kirótt adókat sem fizetni már. 1442-ben kitusították őket újra Bajorországból. Ezután csaknem háromszáz évig voltak távol Mün-

chentől a zsidók s csak a XVIII. század második felében kezdenek újra letelepedni.

Csak akkor kezdtek újra odatelepedni, mert a felvilágosodottság növekedett világszerte és a szomszédos osztrák császárság példája is jó hatással volt a müncheni zsidóság sorsára. Jogi állásuk természetesen ezután is sok korlátozásnak volt alávetve és csak lassan javult. A XVIII. század vége felé engedték meg, hogy megtartsák a szukoszt és hogy asszonyaik a városban szüljék meg gyermekeiket, ami addig tilos volt. A polgári jogok kivívásának harcában, ami nagyon hosszú ideig tartott Münchenben (1800-tól 1872-ig), a zsidók tevékenyen részt vettek.

1819-ben a zsidó notabilitások gyűlést tartottak Münchenben, amelyben a teljes egyenjogúságot követelték. A müncheni hitközség a XIX. század elején nagyon kicsiny volt, csak 1818-ban kaptak engedélyt arra, hogy temetőjük legyen és 1824-ben építettek újra zsinagógát. A világháború előtt erőteljesen növekedett a müncheni zsidók száma, de a háború után sokszor volt kellemetlenségük. Így a Kurt Eisner-féle tanácsköztársasági rezsimért is őket is felelőssé tették és sokszor szenvedtek a különböző politikai változások folyamán.

Hitler Adolf innen indította el nemzeti szocialista mozgalmát és kezdettől fogva a náci-rezsim fellegvára volt. Itt zajlott le az



Romániai vezérképviselőt:

„HIRMO” București, Bvdul Domniței 3. Telefon 505 32

Palacsztinai Gyártmány!

emlékezetes Hitler-puccs is 1923-ban és a müncheni zsidók de sokszor szenvedtek el megalázásokat a hitleri uralom óta.

Most végzetes csapást mér rájuk a Harmadik Birodalom. Lerombolja kiméretlenül gyönyörű templomukat. *Alig hagytak időt nekik arra, hogy a Tóratekerceket és egyéb kegszereket kimentsék. Száz zsidó férfi dolgozott, hogy mentse, ami menthető.* Mert órák alatt akarták a földdel egyenlővé tenni a müncheni zsidóság imaházát, hogy ezzel egy történelmi periódust lezárjanak, mely 1229-ben kezdődött és nem fog 1938-ban végződni. Még ha Hitler is akarja. Jön még kulturvilág, jönnek még emberek uralomra és a zsidó történelmi folytonosság nem fog megszakadni.

A „Lumea Românească” ankétja a zsidókérdésről

A „Lumea Românească” napilap anketot rendezett, amelynek címe „Csalárd módon árasztották-e el Ardealt a zsidók”. Ezzel az ankéttal kapcsolatosan dr Klein Miksa cluj-i ügyvéd is nyilatkozott, amelyet alábbiakban közlünk:

Senkisémit vitathatja el a románságnak azt a jogát és szándékát, hogy a román feltörekvő ifjúságot az iparban és kereskedelemben elhelyezze. Ez jórészt meg is történt. Ha összehasonlítjuk e téren a mai helyzetet a régebbivel, akkor minden kétséget kizáróan megállapíthatjuk, hogy a román ifjúság e téren hatalmas előrehaladást tett. Képességeinek meglepő módon adta tanujelét. Az a vád azonban, hogy a romániai ipar és kereskedelem zsidó kezekben volna, nélkülöz minden alapot. Az bizonyos, hogy a zsidóság az évszázados üldöztetés folyamán kereskedő és iparos néppé lett, mert más nem állott módjában. Mi zsidók sajnáljuk legjobban, hogy nem rendelkezünk paraszti tömegekkel, egyedül Máramarosban foglalkoznak ezzel, de olyan szegények ott is, hogy egyáltalán nem irigylésre méltóak. Most hát teljesen leplezetlenül felteszem a kérdést, ha zsidók ki vannak zárva az állami, megyei, községi tisztségekből, a CFR-től, postáról, bíróságoktól, a hadseregből, általában minden közhivatalból, nem-e természetes jelenség, hogy a kereskedelem, ipar és szabadfoglalkozások felé orientálódnak?

Ezeket a sorokat azokhoz a románokhoz intézem, akikkel együtt élünk tisztességes munkában Transylvániában, akikkel együtt folytattam erős harcot egzisztenciánkért, akikkel kölcsönösen segítettük és tiszteltük egymást. Az ardeali románság megvalósította 1918-ban nagy nemzeti ideálját, az egységes Romániát és nem lehetséges, hogy a tegnapi elnyomottakból a holnap elnyomói legyenek, mert ők igazán tudják értékelni teljes való-

ságában az igazságot és a törvények védelmét. Nem kérek mást, csak igazságot és jogot abban az országban, amelynek hűségese fia vagyok, amelynek letettem a hűségesküvet, amellyel szemben mindenkor teljesítettem kötelességemet, amelynek nyelvét elsajátítottam és amellyel összekötöttem a sorsomat, az életemet, dacára minden szenvedésnek, amelyet el kellett tűrnom.

A szenvedés, a hűség bizonyítéka és mint a mai idők szelleméből kitűnik, hogy igen hatalmas megpróbáltatásoknak vagyunk kitéve. Remélem, hogy ellent tudunk majd állani ennek a megpróbáltatásnak is.

Felemelt fővel, szomorú lélekkel, de megingathatatlan hittel folytatjuk utunkat, mint hűségese román polgárok és mint jó zsidók, akik ragaszkodunk vallásunkhoz és fajunkhoz.

Divatos

fürdődresszek,

habselyem bluzok,

nyári ingek,
férfi- és gyermek-
zokni jó minőségben olcsón

LONDON
kötődében

Familia Pensio

Bratca, jud. Bihor

hatalmas park közepén, Crișul partján a legszebb nyaralóhely, Cluj—Oradea fővonalon. Gyorsvonat megállóhely.

Strand, teniszpálya, szobákban folyóvíz, villany.

Gyermeknyaralattás

felügyelet mellett. Hízó-, nap- és légkurák. Kötőnő ellátás. — Érdeklődni **Oradea, telefon 26-37.**

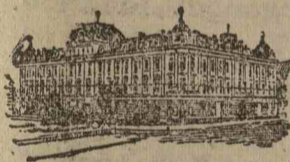


„Egy világ omlott össze bennünk...”

Stern Samu, a pesti hitközség elnöke nagy beszédet tartott, amelyben többek között a következőket mondotta: „E néhány hónap óta egy világ változott meg körülöttnk és egy világ omlott össze bennünk. Az emancipáció boldog korának világa, amelyben születünk, felnövekedünk, dolgoztunk és alkottunk és amely világot szivünk végtelen fájdalomra nem tudjuk egyelőre átadni gyermekeinknek, akik egy szabad, szép élet szabad érvényesülése helyett, zárt ajtókkal és százalékszámok korlátaival találjuk magunkat szembe.”

Tévedett Stern Samu hitközségi elnök, amikor azt mondotta, hogy „néhány hónap óta változott meg a világ.” Széleslátókörű férfi Stern Samu, de ezúttal tévedett, mert nem néhány hónap óta változott meg a világ, hanem 1918 óta változik folyton a magyar globuszon, meg a többin is. Ez a változó világ kezdetben csak hegyoromról elinduló kavics volt és most már falvakat és sziklakat széjjelsöprő lavinává növekedett. Azok a bölcsek és a természeti törvények ismerői, akik akkor kezdenek védekezni, amikor elindul a kavics és nem akkor eszmélnek fel, amikor már dübörög a lavina. Stern Samu elnök és mindazok, akik a pesti zsidó élet élén állottak és állanak, a Sándor Pálok, Dési Gézák, Bródy Ernők, Fabián Bélák eddig azt hitték, hogy a lavina, va-

Csak a



GRAND HOTEL
LAFAYETTE-ben

lakjon Bucureștiben

Központi felvétel. Komfort. Olcsó. Otthonos.
CALEA VICTORIEI No. 11 — Telefon 3-3410

Az antiszemita Lueger zsidó dédanyja

A tizenkilencedik századvégi osztrák császárvárosnak egyik legmarkánsabb egyénisége kétség-telenül dr. Lueger Károly volt. A bécsi kispolgár rajongó szeretettel csüngött rajta, diadalmamórában fűrészoltte szakállövezte arcát, bárhol jelent meg és az udvari emberek valósággal meg voltak döbbenve, hogy az antiszemita vezért hangosabb óváció köszönti, mint magát a hatalmas császárt. Szép, magasnövésű, sudár termetű férfi volt, göndör hajjal, igazi „charmeur”, aki elsősorban az asszonyokat bájolta el s valóban az asszonyoknak köszönhetette politikai diadalainak oroszlan-részt. Mint egyetemi hallgató sokat érintkezett Lueger zsidó kollégákkal, mint fiatal ügyvéd egy zsidó kartarsa oldalán állt házassági tanuként és mindennap együtt volt dr. Mandl Ignáccal, aki öt a községi életbe, majd a politika labirintusába bevezette. Zsidók vették körül, zsidónál evett, zsidónál halt, zsidótól kért tanácsot, zsidónál találta a leghűbb odaadást, a leglisztább barátságot, a legönzellemben támogatást. — Mindez mégsem akadályozta meg abban, hogy az „antiszemita pártok” legfőbb parancsnoka legyen.

Lueger sokszor büszkén hivatkozott arra, hogy

lami csoda folytán, eltér természetadta útjáról és csak néhány kis kunyhót temet el. Most kell lássák, hogy a büszke gyárkéményeket is rombadönti, meg a betonlappal rendelkező vállalkozásokat is. Amikor az „ébredő magyarok” kavicsai hullottak, akkor kellett volna az „ébredő zsidók egyesületét”, ha más néven is, megalapítani Budapesten. Ha ez megtörtént volna, akkor most nem volna oly kétségbeesett a jajongás. Nem szabad lett volna büszkén elutasítani annak idején a külföldi nyugati zsidóság gyámolító közbelépését, a Joint-ot, meg a Zsidó Világkongresszust, az Alliance és Board of Deputies segítségét. De akkor optimizmus uralkodott a dunaparti kioszkok elegáns zsidóságán és „rosszindulatának” tartották a Dob-uccának és környékének zsidóságát. Azt hitték, hogy a lavina csak arra fog tartani — aminthogy most is előbb temeti el a szegény, szerencsétlen proletár zsidót. De mást sem kímél. A pesti bankfiukat sem, meg a terézvárosi ügyvédeket, az ujlipótvárosi gazdagokat sem.

A többhónapos betegségéből most felépült Stern Samu szivbemarkoló elégikus hangon jelenti ki, hogy nem szabad csüggedni és széles-skálájú szociális programot kell kidolgozni. Ez már a pusztító lavina „segélymunkája”, az eltaposott zsidó egzisztenciák tizezreinek mentése. Így is érthető és így is szivből kívánjuk a teljes sikert. Csak előbbrelátónak kellett volna lenni. Amikor Palesztináról volt szó, a magyar zsidóság hazafiságára hivatkozott és elutasította az országépítést. S ez a minden közösséget megtagadó szélsőséges hazafiság: csődöt mondott. Mert ha támogatták volna a zsidó országépítést, akkor sem állnának másképpen, csak Londonban és Jeruzsálemben inkább adnának certifikátokat a magyarzsidó ifjúságnak. És néhány tizezernyi magyar-zsidó emberrel több volna már is Palesztinában.

„Nem a megalázottság letörttségével, hanem az öntudat önérzetével fordulunk a magyar felelős tényezőkhöz.” Megható. De előbb kellett volna öntudatról és önérzetről beszélni. Előbb! Mondjuk husz esztendővel ezelőtt...

A kormányozható antiszemizmus példája

A csehszlovákiai községi választások idején a cseh „Nemzeti Liga” vezére, Georg Stribrny eles antiszemita propagandát folytatott. Azzal indokolta ellenszenvét, hogy a

régi családból származik, amely már a boldogtalan Albrecht herceg idejében is Ausztriában lakott. A „Kleine Klosterneuburger Chronik” (mint ezt dr. Zeibig „Archiv für die Kunde oesterreichischer Geschichtsquellen” című munkájának VIII. kötetében a 245. lapon olvasható) ezt jegyzi föl az Albrecht herceg által elrendelt zsidóüldözésekről:

„... ennélfogva ezen a fekete vasárnapon sok zsidót megölték és egyedül Bécsben 240 zsidót égettek el. Egy klosterneuburgi zsidónő, aki kikerestelkedett és a Barbara nevet kapta, elvált Scheblein nevé zsidó utától és másodsor Luegerhez ment feleségül”.

Ez a zsidó asszony volt Lueger Károly özanyja. A régi klosterneuburgi krónika olvasásakor a szivünkbe markol azoknak a szerencsétleneknek a sorsa, akik inkább a máglyára léptek, semhogy őseik hitét elhagyták volna. Mind, mind, az aggastyánok, az ifjak, asszonyok és leányok nyugodtan és Istenbe veletl hittel mentek az irtózatlan lángok közre, a hősiesség póza nélkül vállalták a halált, amelyre a gyűlölet ítélte őket. Egyedül Bécsben 240 zsidót égettek el — mondja hűdegen a krónika. Hányan vállalták meg életüket és vagyonukat a meggyőződésük feláldozása után? Csak egy, egyetlenegy! Mind, mind vértanúja lett vallásának, csak egyetlenegy nem, az, akinek az volt a rendeltetése, hogy Lueger Károlynak, Bécs antiszemita polgármesterének özanyja legyen. A többi mártírhalt hall. Mint



zsidók, mert nagyrészt németül beszélnek. Henlein pártját erősítik. Még május 24-én is azt írta lapjában, a „Poledni List”-ben, hogy a szudétáknak Prágában sok zsidó szavazatuk van. Természetesen ez olyan lehetetlen állítás, amelynek semmi alapja nem volt, mert ez esetben a prágai zsidóknak örültek kellett volna lenniök, ha Henleint támogatták volna. De ugyancsak ez a lap írja egy nappal később, hogy valóban nem szavaztak a zsidók Henleinra. Bizonyíték: Prágában 32.000 német szavazat van, ebből 20.000-et kapott Henlein és 9000 szavazatot kapott a zsidó párt, holott 1930-ban gyermekekkel együtt csupán 6960 lélek vallotta magát zsidó nemzetiségűnek. A zsidók „hirtelen” megszűntek németnek vallani magukat...

Egy másik Stribrnyről (de nehéz leírni, hát még kimondani), aki a „nemzeti egyesülés” elnöke, Jiri Stribrnyről, azt írja a „Ceské Slovo”, hogy csodálkozik azon, hogy most antiszemita hurokat pengett, holott 1929-ben egy zsidó olvasónak azt írta, hogy sohasem volt „egy buta antiszemita”.

Igy forrnak a cseh pártok között is a nézetellentétek arról, hogy érdemes-e antiszemitanak lenni, vagy sem. Holott, szerintünk a csehszlovák köztársaság minden ereje abban van, hogy a demokrácia útján indul el és azon is kell, hogy tovább haladjon. Ezek a nehéz nevéi urak jól teszik, ha valóban butaságnak tartják az antiszemiz-

Togal

Togal-tabletta biztos hatásmű mindennemű hűléses betegségeknel, gripa, rheuma, köszvény, (15-16 évesekig), ideg- és izületi betegségeknél. Togal még idült esetekben is hatásos. 42, 14 és 3 tablettás csomagolásban.

zsidók haltak meg, mert csak zsidóként akartak élni.

A máglyahalálból hitehagyással megmenekült zsidó nőnek kései unokája, Lueger Károly szervezte meg és izgatta föl a bécsi keresztény polgárságot a zsidók ellen.

Lueger antiszemizmus nem volt, nem lehetett őszinte, mert az ambíció diktálta és nem az őszinté, a szíve. Lueger antiszemizmusának őszinteségében nemcsak ellenfelei kételkedtek. 1885. április 27-én a következőket mondotta Lueger egy bécsi választógyűlésen: a demokratapárt ragaszkodik a felekezetek egyenjogúságának alapvető tételéhez. Egy évvel később a városháza előtt, esküre emelt ujjakkal így szólt: „Isten a tanum, hogy nem ismerem valláskülönbséget, keresztény vagy zsidó előttem egyforma.”

Lueger hazugnak és csalónak tartották. A valóban szinész volt. Nagyszerűen tudott a tömeg nyelvén beszélni, de a tömeg hangulata által szívesen befolyásoltatta magát. Kimélet, emberi érzés és meggyőződés nélkül taktikai hadjáratot vezetett a zsidók ellen. De ha egy zsidó vallású városi hivatalnok panaszkodni ment hozzá a háttérbe szorítása miatt, leplezellen részvétet árult el és sajnálkozott a dolog fölött. Sok esetben jó tanácsot adott az illetőnek és olyan álláshoz juttatta, ahol a válás nem volt az érvényesülés akadálya.

Alapítványok

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Oradea, Strada Miron Pompiliu 8
Telefon: 2440

Organul Organizației Mizrachi din Ardeal.

Numărul de înscriere în registrul publicațiilor:
Tribunalul Bihor Dós. No. 805/1938.

Naptár 5698

Péntek: Szivan 25, június 24.

Szombat: Szivan 26, június 25. 3. : פ'ד

Heti szidra: ש'כח

Heti haftora: וישלח יהושע

Szombat kezdete:

üzlet bezárás 8.10

gyertyagyújtás 8.18

Istentisztelet kezdete 8.34

Szombat befejezése 9.30

Ros-Chodes Tammuz bencsolás.

Június 29 és 30 Ros-Chodes.

A rituális fürdő

Azok, akik a zsidó élet és történelmi adottságok béke-perspektívájából nézik az eseményeket és a zsidó megnyilatkozásokat, azok a rituális fürdőről „modern” véleményt alkotnak. Minek nekünk egy rituális fürdő, amikor otthon csempés fürdőszobánk van. Ezeknek kell megmondjuk elsősorban azt, hogy háromezer évvel ezelőtt nem voltak „fürdőszobák”, meg azt, hogy ma sem oly elterjedt a fürdőszoba, mint a kenyérevés és rendkívül sok zsidó házában hiányzik ez a valóban hygienikus, kellemes és jó berendezés.

Akik tisztában vannak a vallási élet alapvető fogalmaival, azok mindenkoron rendkívül súlyt helyeztek a rituális fürdőre, amely egykor sok vallási feladattal való kapcsolatot jelentett, amely a leviták szolgálataival volt összefüggésben, most azonban főleg a családi élet tisztasága alapszik ezen a rendkívül fontos intézményen.

Amikor más népek fiai évezredekkel, vagy csak századokkal ezelőtt is sokszor egy életen át alig fürdöttek és mint tudjuk, volt kor, amikor a francia udvarnál a plebsznek való élvezetnek tartották a fürdőt, amelytől irtóztak, ugyanakkor nálunk zsidóknál, még a legelhagyatottabb kis falusi zsidó hitközség egyik legfőbb feladata is az volt, van és lesz: hogy rendelkezék egy rituális fürdővel. Mélyseges fontossága van ennek az intézménynek, mondhatni, hogy minden vallási élet alapja. Ahol nincs szabályos „mikve”, ott nem ér semmit a templom, az ima és nincs a zsidó életnek semmiféle igazi gyökere. Nem pótolja a legdrágább márványfürdőszoba sem: viszont a nagy hitközségek legeminentebb feladata, hogy ne csupán a proletár-zsidó igényeket elégítse ki, hanem a legkényesebb és legkifinomottabb igényeket is. Ahogy a bécsi Flossgassei márványozott, rendkívül tiszta és abszolút hygienikus rituális fürdő előtt időnként a legszebb luxusautókból szálltak ki hölgyek és tettek eleget a vallási törvényben kategórikusan előírt tisztálkodási szabályoknak.

Lassankint ráeszmélnek mindenféle arra, hogy az évtizedekkel ezelőtt épített fürdők nem elégítik ki a mai igényeket és így sok zsidógyermek, vallási felfogás szerint „bünbe” fogan, akiknek anyjuk nem látogatja a rituális fürdőt. Ez a felismerés

tette szükségessé, hogy például a bucurestii vallásos zsidóság is építeni akar egy fürdőt, az aradi ortodoxok nemrég fejezték be másfélmillió lejes költséggel épített fürdőjüket, a timisoaraiak is építési tervekkel foglalkoznak és legújabbán az oradeai hitközség vezetősége akar nagyszabásu modernizálást végrehajtani a rituális fürdője körül. Már meg is kezdték az akciót és szíjjelmentek a kölcsönjegyzési felhívások. Az kétségtelen, hogyha hozzákezdnek, akkor alapos munkát kell végezzenek és olyan modernre alakítsák át, amely a legkényesebb igénynek is megfelelően. Vegyék példának a legkultúraltabb közösségek fürdőit, mert ha megteszik, akkor újra egy emberöltőre leveszik gondját a rituális fürdő építésének.

A vallási élet elmélyülésének jele, hogy mindenféle építési és renoválási tervekkel foglalkoznak. Ez is egyik jelentős etappja a vallási élet kiterjedésének. Első: a mikve, utána jöhet csak a chinnuch csak ezután mindaz, ami szociális, vallási intézményesítése a zsidó életnek. Nem propaganda akar ez lenni, csak szerény felvilágosítás, hogy ne legyintsen senki, akinek „saját fürdőszobája” van, amint hogy az sem lehet süket, akinek nincsen „saját telefonja”. Akiknek módjuk van, adjanak, mert életbevágóan fontos zsidó szempontból, hogy a rituális fürdő természetes vize jelentse a zsidó élet alapvető fundamentumait.

— Először hirdettek ítéletet héber nyelven a bíróságon. (Jeruzsálem.) Az itteni legfelsőbb bíróság előtt most először történt meg, hogy héber nyelven olvastak fel ítéletet. Frumkin bíró felolvasta az ítéletet az angol és arab társ-bírók előtt. Valamennyi okirat és beadvány héber nyelven lett megfogalmazva.

Nemcsak a C.F.R. engedélyez a
LUNA BUCUREȘTI
látogatóinak 50 és 75%-os
kedvezményt

GALERIES LAFAYETTE
minden árral versenyez, bármely
választékon töltesz és felülmul minden
minőséget.

— Wenkebach professzort nem engedik letelepedni Lengyelországban. (Varsó.) Dr Hilarin Wenkebach, a világ egyik legkiválóbb szívspecialistája szintén kénytelen volt Ausztriát elhagyni. Wenkebach professzor sokáig kezelte Pilsudszky marsallt és igen jó kapcsolatokat tartott fenn vezető lengyel körökkel. Most, hogy az Anschluss elől elmenekült, Lengyelországba utazott, azonban dacára világhírűvének, nincsen kilátása arra, hogy letelepedési engedélyt kapjon. (Bizonyára a lengyel orvosok konkurenciája nem engedi ezt, akik félnek tudásától, viszont a politikusok pedig, míg nem érzik, hogy van szívük — addig szívtelenek.)

Schwartz Menyhértne orth. zsidó leány internátusa Oradea
Ep. Ciorogariu 8. Telefon: 12—11

Fiu és leány gyermekek nyaraltatása **BRATCAN**

(fővonal gyorsvonati megálló)

Az állomástól 10 percnnyire a hegyek között egészséges kő épületben, por és szélmentes helyen. **Állandó felügyelet.** Kiránduló helyek. Sporttanár. Strand! Tenniszpálya! Hízó, nap és légkúra. Mérsékelt díj! **Kiűző referenciák.** Prospektus. **Szezon június 26-tól, augusztus 26-ig**
Azon érdeklődők, kik az első turnusban akarnak részt venni, helybeosztás céljából jelentkezzenek mielőbb.



MARAD A FIATALSÁG
fényképezőgépe

A GÉP
LEI 250

FILM 10 FELVÉTELRÉ
LEI 32

Kapható a szaküzletekben.
KÉPVISELET: „SIDA” BUCUREȘTI-IV.
CAL. CALARASI, 65

— A fürdőhelyekre járó zsidó közönség tudomására hozom, hogy BORSEC-en 16 éve működő HOFFMAN-FELE ORTH. KÓSER VENDÉGLŐ (teljesen megbízható orth. kóser) megnyitott. Előszézonban egészen olcsó árak, a főszezonban is igen szolid árak vannak. Pontos kiszolgálás, izletes házas főzés. Várom régi vendégeimet és azokat, akiknek pihenésre és üdülésre van szükségük, Ardeal legkielesebb fürdőhelyén. HOFFMANN vendéglős, Borsec.

— Egy zsidó tartalékos kapitány öngyilkos lett. (Krakkó.) Egy itteni szállodában Jochanan Kvarter tartalékos kapitány öngyilkosságot követett el. Sulys és életveszélyes állapotban szállították a kórházba. Hátrahagyott levele szerint azért dobta el magát az életet, mert nem bírta el bajtársainak gúnyolódásait és sértegetéseit.

Olcsón és jól étkezhet
Herschkovits
orth. kóser pensiójában
BUCUREȘTI, Str. Carol 25, I. emelet
(bejárat Strada Soarelui 7.)

— Fialat metsző ש"כ és előimádkozó szerény igényekkel orth. hitközségnél, kis családdal állást keres. Megkereséseket a kiadóba kér.

A régi kolozsvári ucca, a zsidó multtal összenőtt
„Páva” évszázados épületét bontják...

Az oradeai gettó történelmi lapjaiból

Zsidók a várparancsnok védelme alatt. — Az önálló zsidó bíróság templomalatti „kalodája” és „halseisen”-ja. — A gettó rabbijának klasszikus latin beszéde a Hofburgba.

— A „Népünk” eredeti riportja —

Nemrégiben találtak egy sirkövet a régi Panonia területén — a mai Magyarországon — amely azt bizonyította, hogy 1600 évvel ezelőtt, tehát körülbelül 600 évvel a magyarok bevonulása előtt éltek ott zsidók. Bizonyos az is, hogy a régi Dácia területén, a régi római provinciában is éltek zsidók. Ki tudja, hol és mikor bukkanunk majd rá dokumentumokra, amelyek ezt bizonyítani fogják. Egyelőre nem is akarunk oly messzire menni, elégedjünk meg azokkal az adatokkal, amelyeket ismerünk. Különösen, ha egy város történetét szeretnénk egészen rövid táviratstílusban felvázolni olvasóinknak.

Melyik városról van szó? Ismerik zsidó körökben az egész világon. Hosszu évtizedeken át valami különös mellézköngéje volt. Jó is, rossz is. A város neve — oh ne csodálkozzon az olvasó — Katonaváros.

Nincsen rajta egyetlen térképen sem. Régieken is hiányzik, az újakon meg pláne. De azért eláruljuk, hol van. Oradeán, a régi Váradon és annak is a vár körüli részén, amely egykor a gettó volt. Tulajdonképpen hat-hét generáció nevelkedett ott fel, de sok híres ember került el onnan a világ minden részébe és ha a globetrotter elkerül zsidók közé Newyorkba, vagy a londoni Whitechapelbe, nem is beszélünk Budapestről, vagy Bécsről, szerényen, vagy büszkén jelenti ki egy-egy „uriember”: az „én bölesőmet a Katonavárosban ringatták”.

Most, hogy ennek a városrésznek, amely ma már csak egy kis része egy nagy városnak, egyik régi, alacsony, de egykor annál híresebb házát lebontják: ez teszi aktuálissá cikkünket. Csákányok majdnem földig rombolták már a Zsidó kórházzal és a „katonavárosi” templommal szemben álló „Páva” épületet, amely valamikor sok mindent jelentett a katonavárosi zsidóság körében.

AMIKOR A ZSIDÓK VÁROST ALAPÍTOTTAK

A zsidóság az ezeréves városnak valószínűleg már kezdettől fogva lakója volt. Szent László idejében is élhettek zsidók, de erről most nem írunk. Majd lesz alkalmunk még visszatérni ezekre az időkre is. Bár nagyon nehéz, mert sokszor elégték az iratok, volt tatárjárás, törökudulás, háborúk, járványok és az évszázadok többi katasztrófái. Így 1662 és 1692 közötti időkben, a török uralom alatt is teljesen megsemmisültek a város levelesládái. Hiteles adatok 1713 óta állanak rendelkezésre és 1772 óta már zsidók is szerepelnek ebben a váradai történelemben.

Három részből állott Várad. Az egyik rész a mostani „Újváros”, amely tulajdonképpen a szívet képezte ennek az ezeréves településnek, az „Olaszi” rész, a város elővárosának tekinthető, míg a régi vár körül telepedtek le a zsidók. Körülbelül 300 évvel ezelőtt kezdtek odagyülekezni zsidó vándorkezeskedők, akiket a vár parancsnokai mindenkor to-

leráltak, sőt megszárván őket, még támogattak is. Ez volt a „Váralja”, amelyet egykor a vár „Gollyobisa”-nak, vagy „Mellyé”-nek neveztek. Itt ugylátszik, jó fogyasztók voltak a katonák, akik a várban laktak, azonkívül nem túrték őket egyik részen sem, tehát a gettó ezen a részen alakult ki.

Ezt a „Váralját” kizárólag zsidók alapították. Ezt nevezte el a nép szája Katonavárosnak, a híres zsidó településnek, ahonnan sok tehetséges egyházi ember, híres Talmudtudós, de még több híres kereskedelmi és ipari karriert csinált férfi került ki. A Rákóczi-korszak után, 1720 körül a vár akkori parancsnoka, hadászati szempontból leromboltatta a kis házakat, de nemsokára ismét megengedték a zsidók települését. Így bátran lehet mondani, hogy ama kevés európai város közül, amelyet a zsidók alapítottak, ez a Váralja rész is a közé sorozható, amely egykor közigazgatásilag külön részt alkotott, most azonban szoros egybeépült része a mai Oradeának.

Nem lehet különválasztani ezt a részt már, de 220 év történelme soha nem törölhető ki e város történelméből, amelynek fellendítéséhez energiával, tehetséggel oly sokban hozzájárultak a zsidó jövő és tűnő generációk.

Ha volt is valamikor egy kis mellézköngéje ennek a szónak: Katonaváros, ma már mindez a történelemé s ha a történelem nem üz keserű tréfát, akkor a „gettó” mint olyan megszűnt a Váralján, bár korunk sok meglepetést tartogathat még számunkra.

Sok, de hálás feladat volna ennek a váraljai zsidóságnak történetét megírni, kik kerültek el onnan és merre, hány szép „katonavárosi” zsidólány került szépsége és okossága révén messzire innen, hogy elvigye ennek a különlegesen tehetséges, lelkes, cinikus, dolgozó, de mégis élnivágó becsületes és egy kicsit mégis „könnyű” városnak izézetamatját.

A „PAVA”

Több mint százéves volt a lerombolásra ítélt épület. Kezdetben a Grünfeld családé volt ez a ház, ahol évtizedekig a rituális fürdő is volt. De vendéglő is volt, ahol egykor társadalmi események történtek, sokszor a város politikáját is csinálták. Már nem volt meg az izoláció, amely 1740 és 1780 között annyira ment, hogy a többi városrészekben nem is tudott zsidó lakni, de amikor megszűnt a „vár” jellege, akkor az izoláció is enyhébb lett. Hosszu története volt annak is, hogy mennyi ellentét alakult ki a kenyérükre féltékeny céhek és az élénk, élelmes zsidó kereskedők között. Sok csatának, vitának volt színhelye a „Páva”, amely most örökre eltűnik a föld színéről, a kornak kőbe épített dokumentuma. Nem volt valami impozáns épület, hosszú sárga épület. Mi már „letört” korában ismertük, nem fénykorában, amikor bizonyára szép épületnek számított és a váraljai zsidó élet centruma volt. Ott éltek, szenvedtek, szerettek az emberek, jobban, rosszban együtt voltak. Miért nevezték Pávanak? Valószínűleg ahogy volt „Három rózsza”, vagy „Zöld sapka” vendéglő, úgy nevezték ezt „Pává”-nak. Hol van a „régiség”? Volt ugyan még ott egy rabbi az utóbbi években, amelyet „páver-rebbe”-nek neveztek hívei, valószínűleg most új nevet kell majd felvegyen, mert a Páva szintelen tollazata eltűnt már a föld színéről... mert így rendeli a fejlődés útja.

A régi Katonaváros-Váralja története és eseményeinek összegyűjtése vaskos kötetet tenne ki. De most, izelítőül két kis történetet írunk meg,

Eredeti közlemény a GASTRO D.-ről

Preot Vasile Ciernei, parohia Petris (Jud. Bălți) a következő tartalmu levelet küldi nekünk: „... sziveskedjenek részemre 3 üveg Gastro D. gyógyszert utánvétellel küldeni, melyet két év óta kinzó gyomorfájdalmaim ellen igazán meglepő gyógyító hatással használok, fogadják is érte hálás köszönetemet...”

A köszönő levelek ezreit kapjuk az ország minden részéből, amelyekben lelkesedéssel beszélnek a Gastro D. mindenkit meglepő gyors és gyógyító hatásáról a gyomor- és bélbajok összes eseteiben. Orvosok is ajánlják.

Gastro D. kapható gyógyszertárakban és drogériákban, vagy postán megrendelhető 135 lej utánvét mellett Császár E. gyógyszertárában, București, Calea Victoriei 124.

amely eddig csak szájról-szájra, mint hagyomány élt a katonavárosi zsidóság körében.

A RÉGI TEMPLOM

Ott áll a rézsutason a kocsit felé a régi templom, amely a történelmi adatok szerint körülbelül 130 éves. Jóllehet, hogy egy régebbi templomnak semmi nyomával sem találkozunk, mindazonáltal a frigidáda takarója 160 éves. Selyemből készült, bordó bársonnyal szegélyezett és ezüsttel áttört, egész jó állapotban megőrzött, a készíttési évet is felváltató himzés azt igazolja, hogy a vár környékén valahol már rég lehetett a váraljai zsidóságnak egy állandó eltitkolt imaháza.

Oradea eme legrégebbi temploma volt az elmúlt században hosszú évtizedekig a régi Várad jesivája, ama híres jesiva, ahonnan sok ezer fiatal indult el az élet útjára, magukkal vivén híres nagy tudósok tudásának morzsáit. Itt látható még ma is a templom bejáratjánál egy vasszorító, az ugynevezett „Halseisen”-nek a nyoma, amelyet annak idején a zsidó bíró vett igénybe és ahová a bűnösöket láncolták. A templom alatt egy pince is van, amely egykor a „kaloda” volt, ahová a zsidó bűnösöket zárták. Ez az önálló bíraskodása a zsidóságnak több, mint egy évszázadig tartott és csupán az 1848-49-iki szabadságharc idején szűnt meg. E bíróság nem csupán zsidók közötti ellentétben, hanem hosszú évtizedekig zsidó- és keresztények között fennálló differenciális ügyekben is bírói döntő fórum volt.

Az akkori idők és a zsidó népesedéshez viszonyítva a templom meglehetősen nagy volt. A templomban egy márványtáblán héber felirat van, amely így szól: „Magid davorov l'jakov chikuv u, mispottov l'jisroel...”, amely az építés évét is szimbolizálja kezdőbetűivel.

Mióta a zsidó élet súlypontja elterelődött ezen zsidókörzetből, mióta a „Katonaváros” nem az, ami volt, hanem inkább a kevésbé jómódu zsidóság lakóhelye, (ahol évről-évre csökken elköltözés és kibeköltés által a zsidóság száma), azóta a zsidó élet sem lehetett annyira, mint régen, amikor csak ezen a helyen volt szabad zsidónak lakni.

JÓZSEF NADOR MEGCSÓKOLJA A TÓRÁKAT...

A múlt század 30-as éveiben történt, hogy József nádor, a császár megbízásából lejtött látogatás Bécstől. Néhány napig tartózkodott Váradon. Amikor egyszer egy új futár jött Bécstől azzal az utasítással, hogy menjen Tileagdra valamit elintézni. A városi magisztrátusnak későn jutott eszébe, hogy a nádor kívánságát teljesítendő, a katonavárosi

CARMEL

orth. kóser

étterem és buffet

Szolid árak és figyelmes kiszolgálás!

Kesztenbnum

CLUJ, Cal. Regele Ferdinand 33.

Látogassa meg szőnyegkiállításunkat új helyiségünkben

Str. Ep. Ciorogariu 4.

Sebbnél sebb perzsaszőnyegek, bel- és külföldi fonalak. — Szőnyeg javítások. — Állandó tanfolyam

„ORIENT”

Schulhof Emilné, Oradea, Strada Ep. Ciorogariu No. 4. Telefon 1004.

zsidóságot hivatalosan értesítse az ottan elvonuló udvari méltóság ünnepélyes fogadtatásáról. Ezek dacára, ha elkésve bár, a zsidóság megkezdte előkészületeit, hogy a temploma előtt megfelelő fogadtatásban részesítse József nádort. A hitközség akkori rabbija, Rosenfeld József több mint száz tanulót számláló jesivájában tanított éppen, amikor hírtül vette, hogy a nádor egy félóra mulva kíséretével megérkezik. A rabbinak alig volt ideje, hogy hirtelen magára kapja ünnepi kabátját és rojtos régi nadrágjában sietett a már megérkező nádor és kísérete elé, hogy elmondja üdvözlő szavait. A zsidóság akkori reprezentánsai a „Páva” elé gyülekezve fogadták a nádort, majd pedig óhajára elkísérték a templom udvarára, ahol a szépen díszített Tórákkal fogadta őt az elkésett Rosenfeld József rabbi.

A fényesen kivilágított templom, a fehér ruhás leánykák a csokrokkal, a fellobogozott Kolozsvári-ucca és a zene nagy hatással volt a nádorra és kíséretére, amely fokozódott, amikor a rabbi előkészületlenül bár, hatalmas latin beszédet tartott, amelynek klasszikus nyelvezete annyira meglepte a nádort, hogy kijelentette, miszerint életében nem találkozott még férfival, aki oly klasszikusan kezelje a latin nyelvet, mint Rosenfeld rabbi. Felkérte egyidejűleg, hogy írja le neki emlékezetből beszédét, amelyet emlékül el akar tenni. József nádor további beszéde során kijelentette még:

— Mindig csodálattal gondolok a zsidóságra, amelynek fennmaradása a legklasszikusabb példája a hit erejének. Mindig igazságos kérésüknek szószólója és támogatója leszek a trón előtt.

József nádor ezután a Tórákat sorba megcsókolta és megtekintette a fényesen kivilágított és virággal díszített templomot.

A főrabbi beszédének kézírata, amelyet később emlékezetből irt le, ma is látható a bécsi Hofburg irattárában.

TETEMREHIVAS EGY MEGÖLT KATONA HOLTTESTÉNÉL

A vár, amely nagy szerepet játszott a történelem folyamán, már a XVIII. század végéig sem jelentett többé haditechnikai szempontból érdekes objektumot. A széles sáncárok már csak szombat délutáni sétákra volt megfelelő a gettóbeli ifjúság számára, fenn a toronyban már nem állott őrt katonák. Később a régi osztrák-magyar armádia ezredei állomásoztak ott. Egy emberöltőn át a császári és királyi 37-ik gyalogezred, meg a 101-esek, a világháború idején pedig a horvátok híres ezrede, a zöldparolis 70-esek.

A mi történetünk régi, körülbelül 90 éves. A Bach-korszak idején történt, hogy az ott állomásozó ezredben egy zsidó katonát bosszantott egy őrmester. Nem ritkaság, hogy a katonaságnál egy-egy félig sem intelligens altiszt kipécéz magának egy zsidó katonát és szadista vágyait elégíti ki. Tudja, hogy a legénység nem háborodik fel, sőt tőhög, ha a zsidót végzálja. Ez az őrmester annyira meit, hogy a zsidó katonát... de tartunk sorrendet. A zsidó katona a sáncról egy éjszaka leesett és sérülésébe belehalt. A temetését nagy katonai pompával készítették elő és az ezred parancsnokának besúgták, hogy nem természetes halállal halt meg a szegény zsidó fiú. A parancsnok elrendelte, hogy a bucsuszavakat és a halottal való kézfogást fölöttes őrmesternek kell elvégezni. Ott állott a tetemrehívott őrmester a nyitott koporsó előtt, amelyben az agyonrohant zsidó holtteste feküdt. Rászólt a parancsnok: *vadd be, hogy ártatlan vagy-e ennek az embernek halálában?* Az őrmester remegni kezdett, elsápadt és bevallotta, hogy a sötét éjszakában ő dobta le a szerencsétlent a vársáncról. A gyilkos sorsa a halálos ítélet lett...

Ilyen tragikus események is tarkították a váraljai zsidóság történetét, amelyről ezuttal azért emlékezünk meg, mert egy nagymultu zsidóság életének egy-egy epizódjáról sokszor jó és hálás visszaemlékezni...

W. S.

Patkányirtó Binicid 1 doboz 36 lei
Egérirtő Magus 1 doboz 10 lei
Svábbogárirtó doboz 12 lei és 20 lei
Kis Week-end gázlőző 30 lei

Stern Fierărie Centrală
Piața Mihail Viteazul 2. Telefon 21-92

Băile-Episcopesti Tekintetes Igazgatóságának

Băile-Episcopesti
Lângă Oradea.

Évtizedek óta küldöm rheumás betegemet nagybecsű vezetése alatt álló fürdőjükhöz és a gyógyeredménnyel mindég meg voltam elégedve. De az idén a legnagyobb elismerésnek adok kifejezést, midőn két idegrheumás betegem az ujonnan berendezett meleg thermális iszapkád fürdő párnapi használata után teljesen meggyógyultan jött haza. S hogy elismerésnek hathatós jelét adjam, személyesen is felkerestem ezen higiénikus elvek alapján épült csempézett iszapkád-fürdőket, továbbá az izasztó és pakoló termeket, melyek a legnagyobb tetszésemet és azon meggyőződésemet váltották ki, hogy az izületi izom és egyéb csúszos betegségek kezelése feltétlen sikeres eredménnyel jár s felveszi a versenyt a leghíresebb külföldi iszapfürdőkkel.

Kiváló tisztelettel és nagyrabecsülésem kifejezésével

Dr Werner Miklós
hatósági orvos.



Legmodernebb, legolcsóbb,
„Standard”
vasbutorgyár
Strada Aurel Lazar 10.
(fogházmulhely)

Comunitatea Eprească Ort. Oradea.

No. 997—1938.

Ama hittestvéreinkhez fordulunk jelen felhívásunkkal, akiknek a zsidóság alaptörvénye, a zsidó családi élet tisztasága iránt érzéke van, annak felbecsülhetetlenül nagy jelentőségét ismerik.

Evszázados, dicső tradícióju hitközségünk ama epochájához érkezünk, amely parancsoló kötelezettséget ró reánk, hogy vallásunk alappillérjét, a rituális fürdőt (mikvó) haladéktalanul újjáépítsük, hogy egy a vallási, mint a higiénikus követelményeknek megfelelően.

A majdnem négy évtized előtt épített mikvó feltétlenül gyökeres átrenováásra, átépítésre szorul és felelősségünk teljes tudatában kötelességünknek tartjuk ezen legfontosabb zsidó alapintézményt sürgősen oly állapotba hozni, hogy megfelelően annak a nagyjelentőségű hivatásának, amelyet a zsidó életben elfoglal.

Az átépítési és modernizálás költségei körülbelül másfél millióra rugnak. Ez oly összeg, amelyet a hitközség sem saját költségvetése keretén belül előteremtteni, sem bankkölcsön útján megszerezni a mai viszonyok között nem képes. Hitközségünk tagjainak áldozatkészségéhez kell forduljunk. Nem adományt kérünk, csak arra kérjük tagjainkat, hogy a mikvó átépítése céljából kamatmentes kölcsönt nyújtsanak a hitközségnek, mindenki tehetsége szerint.

Elődeink az akkor országos viszonylatban is mintaszerű mikve épületét szintén a tagok által áldozatkészen nyújtott kamatmentes kölcsönből építették fel. A hitközség vállalt kötelezettségét pontosan teljesítette és ezeket a kötvényeket esedékességükkor beváltotta.

Ezuttal oly kölcsönről van szó, melyet öt éven át egyenlő részletekben, teljes készpénz összegben fizetünk vissza.

Felkérjük hittestvéreinket, hogy a jegyzés foganatosításának céljából az őket meglátogató urakat szívesen fogadják és a nagy micveből részüket minél nagyobb összegű kötvény jegyzésével hathatósan kivenni szíveskedjenek.

Meggyőződésünk, hogy a zsidó áldozatkészség tradíciójához hiven a mai generáció sem marad az elődök mögött és megmutatja, hogy meleg szível és vallásunk iránt töretlen lelkesedéssel támogatja a hitközséget abban a törekvésében, hogy a legszentebb zsidó vallási intézményét annak újjáépítése által méltóvá tegye az oradeai zsidó hitközség többi, mintaszerű intézményéhez.

Oradea, 5698. évi Sivan hó 3-án. — 1938. évi június hó 2-án.

Hittestvéri üdvözléssel az oradeai ortodox izraelita hitközség előjárósága nevében:

ULLMANN ISTVÁN,
hitk. elnök.

GABEL SANDOR,
hitk. főjegyző.

— FÜZŐ ÉS MELLTARTÓ legújabb modellekben ROSENZWEIG R. leányánál JUST-nénál szerezhetők be. Oradea, str. Ciorogariu 11. Főpostával szemben.

Băile Episcopesti gyógyfürdő és üdülőhely Oradeamellét Orth. kóser vendéglő

Ujonnan berendezve megnyílt. — Penzió rendszerű étkezés bevezetve. — Istentisztelet tórával. — Vezető Róth Jónás (vált. Félix-lürdői kóser vendéglős)

Mégis csak

legszebbek és legolcsóbbak

FAUR LUX
sandalette
nyári divatcipők!

Női, piros, kék
fehér stb.
színekben



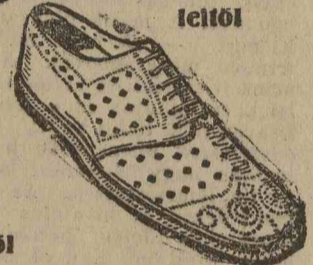
325

lettől

Férfi,
barna és fekete

375

lettől



Strand sandalettek 175
fehér és piros

lettől

Gyermek sandalettek minden színben és nagyságban. óriási választékban, olcsó, egységes, készpénz árakban. „CONSUM” és P. T. T. tagoknak is.

FAUR LUX Cipő-
áruházban

Bdul. Regele Ferdinand 3. Heyman üzletházban
Fióküzlet: Strada Avram Iancu No. 5.

PRIM
a fém-tisztítók
Királya

Minőségben
árakban
ízlelésben

szöveí

különlegességeink vezetnek!
Dus választék! Szolid kiszolgálás

Havas és Grünfeld

posztóáruház

Oradea, Piața Regina Maria I. (Kishidő)



Hétéről-hétre

Bécs. Június 11-én, szombat este ismét számos zsidót tartóztattak le, főleg a külvárosokban. A letartóztatások legnagyobb részét az uccákon történtek. A Gestapo emberei — ugrálszik — szándékosan választják ki erre a célra a szombatot és más zsidó ünnepnapokat, mert igen sok zsidó, aki hétköznap lehetőleg kerüli az uccát, a vallási ünnepeken nem mond le arról, hogy templomba menjen. A Dachauba szállított zsidók nagyrésze levélírási engedélyt kapott és több száz fogolytól érkezett levelezőlap a bécsi hozzátartozókhoz, amelyben közlik, hogy „jól vannak, de szükségük volna egy kis pénzre”. Sok család számára ez volt az első híradás hozzátartozóitól, akiket az uccán fogtak el és Dachauba szállítottak anélkül, hogy családjukat értesítették volna. A kenyérkeresőtől megfosztott családok tíz-tizenöt márkát küldenek Dachauba, soknak azonban még erre sincs meg a lehetősége. A Dachauból érkezett lapokon pecsét látható, amely figyelmezteti a címzettet, hogy csomagok küldése szigorúan tilos, mert a foglyok mindent megvehetnek a táborban, amire szükségük van. Ugrálszik, a tábor hatóságai nagy súlyt helyeznek rá, hogy pénz jöjjön Dachauba. Dachauból egyébként újabb két halálesetről érkezett hír. Lazarus asszony, kinek három fiát vitték Dachauba, azt a rövid értesítést kapta a táborból, hogy egyik fiát, aki huszonegy éves volt, a táborban eltemették. A másik áldozat a harminc éves Georg Klepert. — A bécsi zsidók ékszer-kereskedelmét teljesen megszüntették. A zsidó ékszerüzleteket nemzeti szocialista biztosok vették át és a volt üzletek cégtábláján ez a felírás áll: „Arja vállalat”. Beavattottak tudni vélik, hogy az ausztriai zsidó ékszerészek kilenczede letartóztatásban van. Különösen nagy feltűnést keltett Mörice Österreicher és fia letartóztatása. Az Österreicher cég több nemzedéken át hivatalos udvari szállító volt a monarchia idején. Néhány hónappal ezelőtt az albán királyné esküvői diadémját szállította. — Letartóztatták dr. Emil Glasert, az ismert szövőipari vállalat tulajdonosát, továbbá Apfelgruen kapargyárost, Gustáv Goldman mérnököt és másokat, akiket adócsalással vádolnak. Általában több zsidó kereskedőt, akiket tönkretettek üzleteik árjásításával, adócsalásokért akarnak felelőssé tenni. — Minden ötven éven aluli bécsi zsidó feje fölött lebeg Dachau veszedelme. Ehhez járul még a kis pártfogények és SA emberek kínzó kedve. A zsidókat most már nemcsak a parkokból kergetik ki, hanem a járdáról is letaszítják a kocsiutira.

Athén. II. György görög király a napokban beutazta Tesszáliát és Macedóniát, mely alkalommal a lakosság mindenütt, nagy óvációkban részesítette. Az óvációban résztvett a zsidóság is. Volo városában Mose Pesach főrabbi zsidó küldöttség élén üdvözölte a királyt. A király itt is, Castoriában is, ahol a zsidók memorandumot nyújtottak át II. Györgynek, meleg köszönetet mondott a zsidóknak és nagy elismeréssel nyilatkozott a görög zsidóság működéséről. Többek között a következőket mondotta: — Nagyrabecsülöm a görög zsidóságot, mert a bekének és haladásnak elemét látom bennük, kik híven és lelkiismeretesen teljesítik kötelességüket hazájuk iránt.

Budapest. A kormány a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosításáról szóló törvény végrehajtásának előkészítéseként rendeletet adott ki. A rendelet értelmében az ügyvédi, mérnöki és orvosi kamarák tagjai sorába új tagokat felvenni a rendelet kiadásának napjától kezdve mindaddig nem lehet, míg az egyes kamarák a külön rendeletben meghatározandó szabályoknak megfelelően meg nem állapítják az egyes kamarák zsidó és nemzsidó tagjainak számárányát. — A budapesti törvényszék — mint olvaszuk — elítélt néhány subancot, akik sokszáz csirkét és tyukot loptak, még pedig úgy, hogy először elküldötték zsákmányukat és azután kitekérték a nyakukat. Az esethez a lap a következő keserű humoros szavakat fűzi. „Elítélték őket. Pedig enyhítő körülményként fel kellett volna említeni a védőügyvédnek azt, hogy az állatvédelem összes kelleit a legnagyobb mértékben megtartották: kábítás is volt és sakterolás sem volt.

Páris. Az United Press bécsi tudósítójával hivatalos részről közölték, hogy a Londonban költözött Sigmund Freud professzor vagyonát elkobozták, miután a német hatóságoknak tisztázniuk kell, vajjon Freud vagy tanácsadói nem-e követtek el adókihágást. Ugyanezen német hatóságok tiltakoznak azon külföldi híradás ellen, hogy Freudtól és más kivándorolt zsidó előkelőségektől váltságdíjat kértek volna. A legtöbb esetben csak a vagyoni értékék kiszállításával kapcsolatos illetékekről volt szó, amelyek meglehetősen magasak voltak. Ehhez tudni kell azt, hogy Freud semmi sem vitt ki vagyonából, néhány könyvön és kéziratokon kívül és a váltságdíjat amerikai barátai gyűjtötték össze.

Az iskola után...

București. A nagy iskolai vakáció megkezdődött, de ez nem jelenti azt, hogy megszűnt a tanulás. Az agynak nincs vakációja. Legfeljebb a forma változik, amelyben az intellektus képességeinek megfelelően kifejti tevékenységét.

A királyi diáksapatok munkához láttak és elszéledtek a falvakon. A diákok kilenc hónapon át tanítványok voltak az egyetemen. A most kezdődő három hónapon keresztül tanítók lesznek a nép szolgálatában. Az egyetemen meggyújtott fátylát átviszik a falvak sötétjébe.

A vakáció alatt is folytatja tevékenységét az iskola a falvakon, másokat oktatta és behatolva a falvak társadalmi valóságaiba. Királyi kezdeményezésre és rendeletre az egyetem a világhosszú fókusz lett a parasztság számára.

Mindmáig nem volt a diákság és a parasztság között szerves kapcsolat. Ezt a kapcsolatot megteremtette most Ófelsége II. Károly király, az egész nemzet javát szolgálva. Az életnek ugyanaz a fluiduma közlekedik az ország intellektueljei és az ugar szerény szántó-vetői között. A nemzet: felfegyverzett egységet képez, amely azonos lelki fegyverzetel áll a korona, valamint történelmi küldetése szolgálatában.

Kényelmes Pensió!
Elsőrendű ort. kóser vendéglő és bodega!
Gelbstein-nál, București
Str. Azilul de Noapte 12. Telefon 51-2-39
Olcsó és pontos kiszolgálás!

— **Uj települési társaság.** (Páris). S. Marcovici Gléja, ismert párisi nagyiparos, a „Queen Mary” hajón Amerikába utazott, hogy az amerikai zsidóságot megmozgassa az irányban, hogy egymillió fontot adjanak össze az üldözött európai zsidóság számára.

— **Mégis vannak munkanélküliek?** A német „Nachrichtenbüro” értesülése szerint a német munkaközvetítő hivatal a közmunkák számára munkanélkülieket verbuválnak, amelyeket a cseh határon fognak állítólag végezni. Ebből a híradásból arra lehet következtetni, hogy mégis vannak német munkanélküliek, de ami sokkal lényegesebb, nem lehet tudni, hogy milyen munkálatokról van szó. Ez a vidék minden tekintetben kulturált. Nagy iparvidék és mezőgazdasági is konszolidált. Miért van tehát szüksége ennek a vidéknek, amely sok munkást foglalkoztat?

— **KIMONDOTT URINÓ** julius-augusztus hónapokra elhelyezkedne izr. uricsaládnál, ahol bizalmi pozíciót vállalna. Bővebbet Str. Xenopol 5. Földszint bal. Délelőtt 9-től 11 óráig.

— **BARMIZVOH.** Az elmúlt héten kedves családi ünnep zajlott le Heilbrun Jakab baia-marei kereskedő házában. Fia: Baruch Elijachu másfélórás beszédbe remekelt, nagyszerűen felépített charifoth és hágidoth barmizvoh drosejával. A barmizvoh ünnepélyen részt vett a baia-marei zsidóság színe-java. Krausz Mór főrabbi és veje, a baia-sprici főrabbi, továbbá a férfikorban felavatott nagyapja, Hirsch Jakab hitközségi elnök intéztek szeretetteljes szavakat úgy a boldog szülőkhöz, mint az ifjuhoz.

Német vagy osztrák bérházat

egy elsőrendű timișoarai bérházzal elcserélném. **Ludwig, Timișoara I.,**
Bulv. Reg. Maria 10., II. 6.



HUMOR

HOVA MEGY NYARALNI?

Egy kereskedőt kérdeznak, hogy hova megy nyaralni? Azt válaszolja, hogy a tengerpartra.
— Hát miért megy a tengerhez, amikor utálja a vizet. Nem volna jobb, ha hegyvidékre menne?
— Nem megyek, mert fűnek-fának tartozom...

A NAGY HŐSÉG.

Két hitorsos beszélget. A nagy melegről van szó és azt mondja az egyik:
— Nálunk otthon olyan meleg van, hogy a tyukok is főtt-tojást tojtak a múlt héten.
— Az semmi! Nálunk viszont olyan a hőség, hogy minden követeléselem a negyedére olvadt le...

A GYÜLÖLET INFERNÓJA.

A mai diktátorok annyira át vannak hatva a gyűlölettel, amit felebarátjuk iránt éreznek, hogy még magukat sem szeretik.

UJ CSAPAS.

Egyiptom nem engedi be a zsidó turistákat. Egykor nem akarták kiengedni őket, most nem akarják beengedni. Így változnak az idők...

PALESZTINAI HUMOR.

Tel-Avivban egy házépítésnél megszólítja a munkavezető az egyik téglahordót.
— Igaz-e, hogy magának egy orvos fivére van Jeruzsálemben?
— Igaz, de mit csináljon szegény, hiszen nagyon gyenge, nem tud téglát hordani és így kénytelen orvos lenni...

AMI NELKÜL AZ EGYES ORSZAGOK NEM TUDNAK MEGLENNI...

Olaszország: — négus nélkül.
Németország: — a „Mein Kampf” nélkül.
Oroszország: — összeesküvésű perek nélkül.
Ausztria: — excesszusok nélkül.
Franciaország: — kormányválság nélkül.
Magyarország: — numeruszok nélkül.
Spanyolország: — harc nélkül.
...és a zsidók? viccek nélkül nem tudnak megleenni...

NÉMETORSZAG TERVEI...

A német birodalom naggyá akarja tenni Csehszlovákiát. Olyan naggyá, hogy ne is legyen határa...

MI A KÜLÖNBÉG?...

— Mi a különbség a krízis és Messiás között?
— ??
— A krízis nem akar elmenni és a Messiás nem akar jönni...

KI AKAR LENNI SALJAPIN UTÓDA?

Most, hogy Saljapin meghalt, sokezer basszbariton hangu ember akar az utóda lenni a hirtüves orosz énekesnek.
Többek között megjelent egy fiatalember Battistini előtt és megkéri, hogy hallgassa meg. Énekelné is kezd a Faust operának Mefiszto áriáját, mire Battistini azt mondja:
— Ne higgye barátom, hogy mindenki pályázhat Saljapin utóda címére, akinek egy berekedt tenorja van és ezért basszbaritont énekel...

A LAZ JELE...

Az asszisztens jelenti a súlyosan beteg patientéről a főorvosnak:
— A 134-es beteg, úgy vélem, jobban van, a feleségét akarja látni...
— A feleségét? Akkor bizonyára még igen magas a láza és állapota aggodalomra ad okot, — válaszolta a sokat tapasztalt főorvos...

KÜLÖNÖS KIVÁNSÁG

Azt mondják egy emberről, hogy valami nagy baj érte s azért azt kívánta, hogy bárcsak meghalna.
De azután hozzátette:
Addig azonban mégis szeretnék még élni, hogy megláthatnám a saját temetésemet s hogy megláthatnám: melyik rabbinus fogja fölöttem a gyászbeszédet tartani?

TIPOGRAFIA SONNENFELD ORADEA

BUN DE IMPRIMAT.